

CHỦ ĐỀ 4. ÔN TẬP TẢN VĂN, TÙY BÚT, HỒI KÍ
MÔN: NGỮ VĂN – CHÂN TRỜI SÁNG TẠO - LỚP 7

BIÊN SOẠN: BAN CHUYÊN MÔN LOIGIAIHAY.COM

A. Lý thuyết

1. Lý thuyết về tản văn, tùy bút, hồi kí

Thể loại	Khái niệm	Đặc điểm
Tùy bút	Là một thể trong kí, dùng để ghi chép, miêu tả những hình ảnh, sự việc mà người viết quan sát, chứng kiến	Thể hiện cảm xúc, tình cảm, suy nghĩ của tác giả trước các hiện tượng và vấn đề của đời sống
Tản văn	Là loại văn xuôi ngắn gọn, hàm súc có cách thể hiện đa dạng (trữ tình, tự sự, nghị luận, miêu tả,...)	Mang tính chấm phá, bộc lộ trực tiếp suy nghĩ, cảm xúc của người viết qua các hiện tượng đời sống thường nhật, giàu ý nghĩa xã hội.
Hồi kí	Là truyện kể bằng chính ngôi kể tác giả kể về những sự kiện có thật trong quá khứ mà tác giả đã chứng kiến hoặc trải qua.	Kể lại những sự kiện có thật bằng ngôi kể thứ nhất, thể hiện trải nghiệm cá nhân với sự kết hợp giữa tự sự, miêu tả và biểu cảm. Nó mang tính cá nhân, chủ quan và thường chứa đựng giá trị lịch sử, văn hóa, xã hội sâu sắc.

2. Khái quát nội dung chính của các văn bản

Văn bản	Tác giả	Xuất xứ	Nội dung chính	Giá trị nghệ thuật
<i>Cốm Vòng</i>	Vũ Bằng (1913-1984)	Thuộc chương 8 trong <i>Miếng ngon Hà Nội</i> (1952)	Qua văn bản, ta thấy tâm hồn của nhà thơ Vũ Bằng là một tâm hồn tinh tế, bay bổng, thiết tha, ông có một tình yêu thiên nhiên, quê hương, đất nước sâu sắc, sự trân trọng và nâng niu món ăn dân dã, bình dị của người dân Việt Nam	- Ngôn ngữ giàu cảm xúc - Lối viết hấp dẫn, thú vị - Cách triển khai ý kiến, lí lẽ mạch lạc, rõ ràng
<i>Mùa thu về Trùng Khánh nghe hạt dẻ hát</i>	Y Phương (1948)	Trích <i>Tháng Giêng - tháng Giêng một vòng dao quắm</i>	Cái tôi tinh tế, độc đáo, mới lạ chứa đựng sự nhạy cảm với sự rung động về cảnh vật thiên nhiên,	- Ngôn ngữ giàu cảm xúc - Lối viết hấp dẫn, thú vị - Cách triển khai ý kiến, lí lẽ mạch lạc, rõ ràng

			những sản vật tinh túy của đất trời	
<i>Thu sang</i>	Đỗ Trọng Khơi (1960)	In trong <i>Tuyển tập thơ Việt Nam 1975-2000</i>	Bài thơ là sự kết hợp hài hòa giữa màu sắc và âm thanh của bức tranh thiên nhiên. Ta có thể thấy âm thanh ở đây vô cùng rộn rã, náo nhiệt kết hợp cùng những gam màu tươi sáng, rực rỡ. Qua đó thể hiện được rõ nét vẻ đẹp của mùa thu với sự sinh động, có hồn và tràn ngập sức sống.	- Ngôn ngữ giàu tính biểu cảm - Hình ảnh thơ đầy màu sắc, tượng thanh phong phú
<i>Mùa phơi sân trước</i>	Nguyễn Ngọc Tư (1976)	Nằm ở phần 06 trong truyện ngắn <i>Bánh trái mùa xưa</i>	Văn bản là một văn bản văn xuôi ngắn gọn, mang tính trữ tình, tự sự, miêu tả sâu sắc về những kỉ niệm đẹp đẽ của tác giả trước mùa phơi sân trước. Qua văn bản, tác giả bộc lộ trực tiếp tình cảm yêu mến, suy nghĩ vấn vương về những kỉ niệm nơi đây.	- Câu chữ đơn giản mà lại đẹp lạ thường - Cái tôi tinh tế, nhạy cảm và giàu tình yêu thương, trân trọng những kỉ niệm đẹp đẽ thời ấu thơ của mình
<i>Tôi đi học</i>	Thanh Tịnh (1911-1988)	In trong tập <i>Quê mẹ</i> , xuất bản năm 1941, thuộc thể loại hồi ký: ghi lại những kỉ niệm đẹp của tuổi thơ trong buổi tựu trường.	Tái hiện tâm trạng hồi hộp, cảm giác ngỡ ngàng, kỉ niệm trong sáng tuổi học trò của nhân vật “tôi” trong buổi tựu trường đầu tiên.	- Tình huống truyện độc đáo: ngày đầu tiên đi học. - Sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa các phương thức: tự sự, miêu tả và biểu cảm. - Truyện cấu tạo theo dòng hồi tưởng: từ hiện tại nhớ về quá khứ.

				- Hình ảnh được miêu tả đặc sắc, giàu sức gợi hình, gợi cảm. - Giọng điệu trữ tình, trong sáng. - Sử dụng ngôn ngữ giàu yếu tố biểu cảm, hình ảnh so sánh độc đáo ghi lại dòng liên tưởng, hồi tưởng của nhân vật tôi.
Hương khúc	Trích <i>Tôi khóc những cánh đồng rau khúc</i> , in trong <i>Mùi của kí ức</i> , NXB Trẻ, 2017	Văn bản là những dòng hồi ức của tác giả với người bà về rau khúc, về món bánh khúc thơm ngon - một thứ ẩm thực chứa đầy hạnh phúc lạ lùng trong tâm khảm tác giả.		- Ngôn từ trong sáng, gần gũi - Lối viết nhẹ nhàng, hấp dẫn

B. Bài tập

Câu 1. Đọc văn bản *Cốm Vòng* và trả lời các câu hỏi:

- Cốm Vòng được làm từ loại lúa nào?
- Vì sao tác giả cho rằng cốm và hồng là biểu tượng cho những cuộc nhân duyên giữa trai gái?
- Theo văn bản, để làm ra được cốm ngon, người làm cần có những yếu tố gì?
- Em hiểu như thế nào về ý kiến của tác giả: “*Cốm là một món quà thanh tao, không thể hứng chịu được những gì phàm tục*”?
- Em cảm nhận được gì về tình yêu quê hương, đất nước của tác giả Vũ Bằng qua văn bản này?

Câu 2. Đọc văn bản *Mùa thu về Trùng Khánh nghe hạt dẻ hát* và trả lời các câu hỏi:

- Hạt dẻ Trùng Khánh thường có đặc điểm gì về hình dáng và hương vị?
- Vì sao tác giả nói rằng: “Đất nào thì vật ấy. Đất nào thì người ấy”?
- Theo em, vì sao tác giả gọi việc nghe hạt dẻ rơi là “bản nhạc mùa thu”?
- Tìm và nêu tác dụng của một biện pháp tu từ được sử dụng trong đoạn văn miêu tả lũ gà rừng hoặc lũ chồn hương.
- Qua văn bản, em học được điều gì từ cách sống của người dân quê hương Trùng Khánh?

Câu 3. Đọc văn bản:

Đã tràn ngân nỗi mong manh

Tiếng chim đầy khoảng ngày xanh sang mùa

Vàng như tự nắng tự mưa

Tự lòng đất, tự trời xưa nhuộm về

Xanh lên đã kiệt sức hè

Nắng nồng theo lối hồn ve lìa ngàn

Vườn chiều rộn lá thu sang

Heo may ngâm mảnh trăng vàng rong chơi

- Đoạn thơ miêu tả những hình ảnh nào của thiên nhiên?
- “Vàng như tự nắng tự mưa / Tự lòng đất, tự trời xưa nhuộm về” nói lên điều gì về cảnh vật?
- Em hãy giải thích hình ảnh “Heo may ngâm mảnh trăng vàng rong chơi” có ý nghĩa gì?
- Theo em, vì sao tác giả lại viết “Xanh lên đã kiệt sức hè”?
- Em hãy viết một câu thơ hoặc câu văn ngắn diễn tả cảm nhận của em về mùa thu qua đoạn thơ này.

Câu 4. Đọc văn bản *Mùa phơi sân trước* và trả lời các câu hỏi:

- Văn bản “Mùa phơi sân trước” được viết theo ngôi kể thứ mấy? Người kể là ai?
- Theo văn bản, vào mùa Chạp, giã phơi thường được dùng để làm gì?
- Hình ảnh giã phơi trong đoạn văn gợi cho em cảm xúc gì về cuộc sống làng quê?
- Qua chi tiết “giã phơi cũng phơi những thân phận người”, em hiểu thông điệp gì từ tác giả?
- Nếu được viết thêm một đoạn ngắn về “giã phơi ngày Tết” của gia đình em, em sẽ viết gì?

Câu 5. Đọc đoạn trích dưới đây:

Hàng năm, cứ vào cuối thu, lá ngoài đường rụng nhiều và trên không có những đám mây bàng bạc lòng tôi lại náo nức những kỉ niệm mơn man của buổi tựu trường.

Tôi quên thế nào được những cảm giác trong sáng ấy nảy nở trong lòng tôi như mấy cánh hoa tươi mỉm cười giữa bầu trời quang đãng.

Những ý tưởng ấy chưa lần nào gửi lên giấy, và hồi ấy không biết ghi và ngày nay không nhớ hết.

Nhưng mỗi lần thấy mấy em nhỏ rụt rè nép dưới mẹ lần đầu tiên đi tới trường, lòng tôi lại tung bùng rộn rã. Buổi mai hôm ấy, buổi mai đầy sương thu và gió lạnh, mẹ tôi âu yếm nắm tay tôi đi trên con đường làng dài và hẹp. Con đường đã quen đi lại lắm lần, nhưng lần này tự nhiên thấy lạ.

Cảnh vật chung quanh tôi đều thay đổi vì chính lòng tôi đang có sự thay đổi lớn, hôm nay tôi đi học.

(Trích *Tôi đi học* - Thanh Tịnh)

- Nội dung chính của đoạn văn trên là gì?
- Chỉ ra một phép liên kết được sử dụng trong đoạn văn.
- Chỉ ra những phương thức biểu đạt được sử dụng trong đoạn văn trên.
- Tìm và nêu tác dụng của biện pháp tu từ được sử dụng trong đoạn văn: Tôi quên thế nào được những cảm giác trong sáng ấy nảy nở trong lòng tôi như mấy cánh hoa tươi mỉm cười giữa bầu trời quang đãng.

Câu 6. Đọc văn bản *Hương khúc* và trả lời các câu hỏi:

- a. Rau khúc thường mọc vào thời gian nào trong năm?
- b. Vì sao bà không bao giờ hái rau khúc vào buổi chiều?
- c. Em hiểu gì qua chi tiết: “Tôi cứ nhai mãi mà không muốn nuốt”?
- d. Qua hình ảnh chiếc bánh khúc trong văn bản, em cảm nhận được tình cảm gì của người cháu dành cho bà?
- e. Theo em, vì sao tác giả lại viết rằng: “Không phải hạnh phúc của một kẻ đói khát được ăn”?

HƯỚNG DẪN GIẢI CHI TIẾT

THỰC HIỆN: BAN CHUYÊN MÔN LOIGIAIHAY.COM

Câu 1:**Phương pháp:**

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, thông tin trong văn bản

Lời giải chi tiết:

- a. Từ hạt non của “thóc nếp hoa vàng”
- b. Vì chúng tương phản nhưng hòa hợp, như một đôi trai gái xứng đôi vừa lứa – một bên thanh khiết, một bên rực rỡ – cùng tạo nên hương vị hài hòa, quyến rũ.
- c. Cần có sự khéo léo, kinh nghiệm lâu đời, chọn lửa đều, dùng củi gỗ cháy âm, đảo rang đúng cách, giã đều tay, hồ cơm đúng kỹ thuật,...
- d. Tác giả cho rằng cơm là một nét văn hóa ẩm thực cao quý, mang hồn quê, nên phải được trân trọng, giữ gìn đúng cách truyền thống, không thể dùng bao bì hiện đại làm mất đi vẻ đẹp tinh tế của nó.
- e. Tình cảm tha thiết, sâu sắc với quê hương, với nét văn hóa dân tộc qua hình ảnh cơm – không chỉ là món ăn mà còn là biểu tượng của hồn Việt, của tình người, của thiên nhiên và truyền thống.

Câu 2:**Phương pháp:**

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, thông tin trong văn bản

Lời giải chi tiết:

- a.
 - Hình dáng: Thường tròn đều, vỏ cứng, dày, có nhiều lông măng.
 - Hương vị: Khi nướng hoặc luộc có mùi thơm tự nhiên, ngọt bùi, giòn khi tươi, mềm khi để trong miệng.
 - Màu sắc: Khi chín có màu pha giữa nâu và tím, ruột vàng hoàng yến.
- b. Câu nói “Đất nào thì vật ấy. Đất nào thì người ấy” thể hiện sự gắn bó mật thiết giữa con người, cây trồng và vùng đất. Hạt dẻ Trùng Khánh ngon vì phù hợp với thổ nhưỡng nơi đây, cũng như con người Trùng Khánh chịu thương chịu khó, gắn bó với mảnh đất quê hương. Điều này làm nổi bật nét đặc trưng riêng biệt của vùng đất và con người nơi đây.
- c. Âm thanh hạt dẻ rơi tí tách như những nốt nhạc tự nhiên, tạo nên một “bản nhạc mùa thu” đặc trưng của quê hương Trùng Khánh. Tiếng rơi của hạt dẻ làm cho khung cảnh mùa thu thêm sống động, bình yên và lãng mạn, giúp người nghe cảm nhận sâu sắc vẻ đẹp thiên nhiên vào mùa thu.
- d.
 - BPTT nhân hoá: “lũ gà rừng... gật đầu bảo nhau dừng lại”, “chồn hương đi rình trắng”, “chúng rụt tay lại”.
 - Tác dụng: Làm cho hình ảnh con vật trở nên sinh động, gần gũi như con người. Qua đó thể hiện sự gắn bó, hòa hợp giữa thiên nhiên, muông thú và con người.

e. Qua văn bản, em cảm nhận được cuộc sống giản dị, thanh bình và trong lành của người dân Trùng Khánh. Họ sống gần gũi với thiên nhiên, hiền hòa, không bon chen, biết trân trọng những điều bình dị. Cuộc sống ấy khiến em thêm yêu quê hương đất nước và muốn sống một cuộc đời ý nghĩa hơn.

Câu 3:

Phương pháp:

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, hình ảnh trong văn bản

Lời giải chi tiết:

- Đoạn thơ miêu tả tiếng chim, màu vàng của nắng và mưa, vườn chiều với lá thu, heo may và mảnh trăng vàng.
- Câu thơ diễn tả cảnh vật mang sắc vàng tự nhiên, như được nhuộm màu bởi nắng và mưa, tạo nên sự hòa quyện giữa đất trời và thiên nhiên xưa cũ.
- Hình ảnh so sánh heo may như đang chơi đùa, ngậm lấy mảnh trăng vàng, tạo cảm giác nhẹ nhàng, tinh tế của gió thu và không gian yên bình.
- Câu thơ thể hiện sự kết thúc của mùa hè, cây cối mệt mỏi sau một mùa xanh tươi rực rỡ, chuẩn bị bước sang mùa thu.
- “Mùa thu nhẹ nhàng như lời thì thầm của gió, mang theo hương nắng và trăng vàng.”

Câu 4:

Phương pháp:

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, thông tin trong văn bản

Lời giải chi tiết:

- Văn bản được viết theo ngôi kể thứ nhất.
Người kể chuyện là “mình” – nhân vật xưng “mình” chính là người từng trải, đang hồi tưởng lại tuổi thơ.
- Giàn phơi được dùng để phơi cá khô, chuối khô, mít, bánh phồng, dưa kiệu, cơm nguội, lá dứa,... chuẩn bị cho Tết.
- Gọi cảm giác ấm áp, rộn ràng, đầy tình người, phản ánh cuộc sống tuy nghèo mà chan chứa yêu thương và chuẩn bị Tết thật kỹ lưỡng, tươm tất.
- Tác giả muốn nói rằng giàn phơi không chỉ phơi đồ vật, mà còn thể hiện cuộc sống, hoàn cảnh, niềm vui nỗi buồn của mỗi gia đình – như một bức tranh hiện thực đời sống.
- Gợi ý: mô tả cảnh phơi củ kiệu, khô cá, chuối khô... cùng không khí rộn ràng chuẩn bị Tết trong gia đình

Câu 5:

Phương pháp:

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, thông tin trong văn bản

Lời giải chi tiết:

- a. Nội dung chính là nói về cảm xúc ngày đầu tiên đi học.
- b. Các phép liên kết được sử dụng phép thế, phép lặp, phép nối, phép liên tưởng
- c. Các phương thức biểu đạt: miêu tả, tự sự, biểu cảm.
- d. Biện pháp tu từ được sử dụng: so sánh và nhân hóa.

Có tác dụng: Gợi hình, biểu cảm, cụ thể hóa niềm vui trong nhân vật tôi.

Câu 6:**Phương pháp:**

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, thông tin trong văn bản

Lời giải chi tiết:

- a. Rau khúc thường nở rộ vào tháng Giêng, tháng Hai – khi có những làn mưa xuân ẩm áp lúc gần sáng.
- b. Vì buổi sáng sớm khi sương còn đọng là lúc rau khúc ứ nhiều hương nhất, hái lúc này rau sẽ thơm và ngon hơn.
- c. Chi tiết cho thấy nhân vật “tôi” rất yêu thích bánh khúc, cảm nhận được hương vị đặc biệt, gắn với tình cảm gia đình sâu sắc.
- d. Người cháu dành cho bà tình yêu thương, sự biết ơn, kính trọng. Bánh khúc không chỉ là món ăn mà còn là kỷ niệm ẩm áp gắn bó giữa hai bà cháu.
- e. Vì hạnh phúc ở đây không chỉ là được ăn ngon, mà là sự thiêng liêng, ẩm áp, gợi nhớ đến tình thân, tuổi thơ, và những kỷ niệm quý giá bên bà.